

Brüsszel, 2019.9.5.
COM(2019) 406 final

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A
TANÁCSNAK**

A nemzeti romaintegrációs stratégiák végrehajtásáról szóló 2019. évi jelentés

{SWD(2019) 320 final}

BEVEZETÉS

2018. december 4-én a Bizottság közzétett egy értékelést a nemzeti romaintegrációs stratégiák 2020-ig tartó uniós keretrendszeréről¹. Az értékelés megvizsgálta az uniós keretrendszert és azt, hogy az miként mobilizálta a romák integrációja érdekében az egyéb európai szakpolitikai, jogi és finanszírozási eszközöket². Annak érdekében, hogy teljes képet kapjunk, ez a 2019. évi jelentés a romaintegrációs intézkedések nemzeti szintű végrehajtására összpontosít.

Az értékelés fő forrásai:

- a nemzeti roma kapcsolattartó pontok jelentései³;
- az EP roma civil társadalmi ellenőrzés elnevezésű kísérleti projektje keretében készített civil társadalmi jelentések⁴;
- a romák helyzetére vonatkozóan az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által rendelkezésre bocsátott adatok⁵;
- a romaintegrációs beavatkozások metaértékelése⁶.

Ez a jelentés a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszerének négy szakpolitikai területére (oktatás, foglalkoztatás, egészségügy, lakhatás), valamint a hátrányos megkülönböztetés és cigányellenesség elleni küzdelemre összpontosítva összefoglalja a legfontosabb tendenciákat. A jelentés valamennyi területen az alábbiakat emeli ki: a romák helyzete; az integrációs intézkedések fő típusainak, valamint az ezek végrehajtásával kapcsolatos eredmények és kihívások összefoglalása (a nemzeti roma kapcsolattartó pontok jelentései alapján); továbbá szakpolitikai ismeretek megfogalmazása, melyek az ígértes megközelítéseket és az érvényesítendő prioritásokat emelik ki (a megvalósult értékelések,⁷ a civil társadalom és a nemzeti roma kapcsolattartó pontok visszajelzése alapján).

I. LÉNYEGI SZAKPOLITIKAI TERÜLETEK

Ez a jelentés a romák integrációját célzó hatékony tagállami intézkedésekről szóló tanácsi ajánlás⁸ keretében tett intézkedésekről szól. A bejelentett intézkedések száma nem feltétlenül tükrözi az erőfeszítések ambíciószintjét vagy hatékonyságát. Az oktatás, a hátrányos megkülönböztetés és cigányellenesség elleni küzdelem terén a legtöbb intézkedés célzottan a romákra irányul. A lakhatás terén megfelelő egyensúly van a célzottan a romákra irányuló és az általános intézkedések között. A foglalkoztatás – és kisebb mértékben az egészségügy – terén a tagállamok túlnyomórészt az általános intézkedésekre támaszkodnak a roma integráció előmozdítása érdekében is.

¹ COM(2011) 173. A keretrendszert jóváhagyó tanácsi következtetésekkel (EPSCO 106665/11) összhangban a tagállamoknak ki kellett dolgozniuk „a romák befogadását célzó stratégiáikat vagy azokat az integrált szakpolitikai intézkedéscsomagjaikat, amelyek a társadalmi befogadási politikák tágabb keretén belül a romák helyzetének javítására irányulnak.” A „nemzeti romaintegrációs stratégia” és a „stratégia” kifejezések is az integrált szakpolitikai intézkedéscsomagra utalnak.

² COM(2018) 785. A „roma” kifejezés különböző csoportokra (pl. roma, szinti, káló, cigányok, romničel, beás, askáli, egyiptomi, yenis, dom, lom, rom és abdal) utal és a vándorlókat is magában foglalja, anélkül, hogy kétségbe vonná ezen csoportok sajátosságait.

³ Az országrövidítéseket lásd: www.ec.europa.eu/eurostat Dánia, Finnország és Írország (valamint a roma közösséggel nem rendelkező Málta) kivételével 2018-ban valamennyi tagállam benyújtotta jelentését. Mivel a német jelentést későn nyújtották be, ezért azt csak az 1. mellékletben szerepeltettük (országokénti összefoglalók), de azt a közleménybe és a bizottsági szolgálati munkadokumentumba foglalt tematikus elemzés nem tartalmazza.

⁴ 1. melléklet

⁵ Bizottsági szolgálati munkadokumentum

⁶ A romaintegrációs beavatkozások metaértékelése, Európai Bizottság, Közös Kutatóközpont, várható megjelenés: 2019

⁷ Uott.

⁸ 2013/C 378/01

1. OKTATÁS

A romák helyzete az oktatás terén (2016)

Legmagasabb iskolai végzettség (16 éven feletti):

- Felső középfokú, szakképző, középfokot követő: 18 %
- Alsó középfokú: 38 %
- Általános: 29 %
- Nem végezte el az általános iskolát: 14 %

Az életkoruknak megfelelő oktatásban részesülő roma gyermekek aránya*:

- Általános vagy alsó középfokú: 86 %
- Felső középfokú: 30 %
- Középfokot követő és felsőfokú: 2 %

Szegregáció az oktatás területén (6-15 év közöttiek):

- Olyan iskolába jár, ahol minden (13 %) vagy a legtöbb (33 %) tanuló roma
- Olyan osztályba jár, ahol minden (13 %) vagy a legtöbb (31 %) tanuló roma

** Adott életkorban lévő összes roma gyermek, valamint azon roma gyermekek aránya, akik az adott országban ezen életkorban előírt oktatási szintnek megfelelő oktatásban részesülnek*

1.1. Az intézkedések fókusza

A legtöbb tagállam a korai iskolaelhagyást csökkentő intézkedésekbe fektet be (18 tagállam). Az ezt követően leggyakrabban alkalmazott intézkedések az alábbiakat tartalmazzák: az egyes tanulók szükségleteinek figyelembevétele, a családokkal való együttműködésben (14 tagállam); A koragyermekkori neveléshez és gondozáshoz való hozzáférésnek és ezek minőségének javítása (13 tagállam); valamint a romák közép- és felsőfokú oktatásban való részvételének, és közép- és felsőfokú végzettségük megszerzésének ösztönzése (11 tagállam). További erőfeszítéseket tettek az iskolai szegregáció elleni küzdelem; az inkluzív oktatási módszerek; és a munkaerőpiaci igényekhez igazodó készségek kifejlesztése érdekében (mindegyik intézkedés 12 tagállam esetében).

Az oktatási intézkedések megoszlása a tanácsi ajánlás alterületei szempontjából fennálló relevancia szerint

Tematikus alterület	Tagállam	Az intézkedések száma	Bővítési országok	Az intézkedések száma
A lemorzsolódás elleni küzdelem	AT, BE, BG, CY, ES, EL, HU, HR, IT, LV, LT, LU, NL, PT, RO, SE, SK, UK	66	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	25
Az egyes tanulók igényeinek figyelembe vétele	AT, CY, CZ, , ES, HU, IT, LV, LT, LU, PT, RO, SE, SI, UK	35	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	26
A romák közép- és felsőfokú oktatásban való részvételének, és közép- és felsőfokú végzettségük megszerzésének ösztönzése	AT, BG, HR, CZ, ES, HU, LV, LT, PT, RO, SK	35	AL, BiH, ME, MK, RS, TR	21
A koragyermekkori neveléshez és gondozáshoz való hozzáférésnek és ezek minőségének javítása	AT, BG, HR, CY, CZ, ES, HU, IT, LU, NL, RO, SI, SK	34	AL, BiH, ME, MK, RS	16
Iskolai szegregáció felszámolása	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, IT, LU, NL, RO, SK	27	AL, ME, MK, RS	6
Inkluzív és személyre szabott oktatási és tanulási módszerek alkalmazása	AT, BG, HR, CY, CZ, LT, LU, NL, RO, SI, SK, UK	23	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	15
A munkaerőpiaci igényekhez igazodó készségek megszerzésének támogatása	AT, BG, CZ, EL, ES, LT, LU, NL, PT, RO, SI, SK	22	AL, MK	5
Az oktatási szintek közti átmenet támogatása	AT, BG, CZ, ES, HU, HR, IT, LU, NL, PT, RO, SK	21	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Szülők bevonásának ösztönzése	AT, BE, BG, CY, ES, HR, LV, LT, LU, RO, SK	18	AL, KOS, ME, MK, TR	11
Tanárképzés fejlesztése	AT, BG, CY, CZ, ES, LT, RO, SE, SI, SK	18	AL, MK, RS	4
A tanrenden kívüli tevékenységek ösztönzése	AT, BG, CY, EL, IT, LV, LT, RO, SI, SK	15	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	11
A második esélyt nyújtó oktatáshoz és a felnőttképzéshez való hozzáférés kiterjesztése	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LT, LU, UK	14	AL, ME, MK, RS	9
Az írástudatlanság elleni küzdelem	AT, BG, CY, HU, ES, HR, NL, RO	11	AL, ME, MK, RS	6
A romák sajátos nevelési igényeket kielégítő iskolákba való nem megfelelő elhelyezésének megakadályozása	AT, CZ, ES, HR, RO, SK	9	MK, RS	2

Forrás: ET (2018), a romák integrációját célzó, 2017-ben végrehajtott intézkedésekről szóló, nemzeti roma kapcsolattartó pontok által készített jelentés.

A fenti célokon kívül mi áll az intézkedések lényegi fókuszában? Az figyelhető meg, hogy a tagállamok leggyakrabban az iskolázottság emelését célzó intézkedéseket választják: iskolából való kimaradás elleni fellépés; a közép- és felsőfokú oktatásba való átmenetnek, valamint a közép- és felsőfokú végzettség megszerzésének ösztönzése; vagy támogatás biztosítása az oktatási hiányosságok vagy anyagi hátrány kompenzálására. Valamennyi ilyen típusú intézkedés az oktatási intézkedések 36 %-át teszi ki. Az intézkedések egyéb jelentős csoportjai a következőkre összpontosítanak: az oktatásból a foglalkoztatásba való átmenet a szakképzés támogatása révén; szakmai előmenetel és egész életen át tartó tanulás; és a szakemberek kapacitásfejlesztése (9–11 %). A kevésbé elterjedt intézkedések az integrált integrációs beavatkozásokra, valamint a roma történelem és kultúra tantervekbe való bevezetésére összpontosítanak (6-6 %).

1.2. Eredmények és kihívások

A nemzeti roma kapcsolattartó pontok által az oktatás terén leggyakrabban említett eredmény a közvetítés⁹. A további eredmények közé tartoznak az alábbiak: az óvodai kapacitások fejlesztése¹⁰; a korai iskolaelhagyás leküzdésének és nyomon követésének fokozottabb támogatása¹¹; és a roma integrációval és megkülönböztetésmentességgel kapcsolatos témák tanárképzésekbe vagy nemzeti tantervekbe való felvétele¹².

A nemzeti roma kapcsolattartó pontok által leggyakrabban kiemelt kihívások közé az alábbiak tartoznak: iskolai részvétel, iskolából való hiányzás, korai iskolaelhagyás, az alapfokú oktatásból középfokú oktatásba való átmenet és a középfokú végzettség megszerzése.¹³ A további kihívások

⁹ AT, FR, EL, ES, IT, LV, RO

¹⁰ pl. CZ, SK

¹¹ pl. HU, ES, LV

¹² pl. AT, ES, IT, PT

¹³ AT, CY, EE, EL, ES, FR, HR, LT, NL

közé tartoznak az alábbiak: szegregáció elleni küzdelem¹⁴; az emberi erőforrások biztosítása és fejlesztése¹⁵; az érdekelt felek közti együttműködés¹⁶; a kisgyermekkorai nevelés és gondozás ösztönzése;¹⁷ felnőttképzés és második esélyt nyújtó oktatás¹⁸; valamint adatelérhetőség¹⁹.

1.3. Szakpolitikai ismeretátadás

Az oktatás terén történik a legtöbb beavatkozás és értékelés. Ezért ezen a területen viszonylag több ígéretes megközelítés, illetve több ország esetében közös szakpolitikai tanulság létezik. Az e terén fontos szakpolitikai tanulságok közé többek között az alábbiak tartoznak: a korai beavatkozás és megelőzés fontossága; annak szükségessége, hogy a roma szülők részvételét és szerepvállalását biztosítsák (a gyermekek valamennyi oktatási szakaszban való támogatásának fontos alkotóelemeként); a tanrenden kívüli tevékenységek szerepe a roma gyermekek identitásának és kapcsolati hálójának megerősítése terén; a folyamatos és összetett támogatási intézkedések jelentősége (patronálás ösztöndíjakkal és az egyéb költségkorlátok eltávolítása) az oktatási szintek közötti, valamint a foglalkoztatásba való átmenet előmozdítása terén. Habár a pozitív diszkrimináció segítette a romák oktatásban való részvételének javításában, fontos annak megakadályozása, hogy az amúgy hagyományos iskolákba való felvételre jogosult romák számára külön helyeket tartsanak fenn.

Különösen a nagy arányú roma tanulókkal rendelkező tagállamokban van szükség módszeres, összetett és hosszú távú megközelítésre az iskolában és osztályokban meglévő szegregáció elleni küzdelemhez, ami a többi integrációs intézkedés sikerét aláásó sürgető probléma marad. E megközelítés legfontosabb elemei a következők: korai és ingyenes hozzáférés biztosítása az integrált körülmények között történő minőségi, befogadó koragyermekkorai neveléshez és gondozáshoz (mind a roma gyermekek felkészítése, mind a roma és nem roma gyermekek és szülők közti előítéletek leküzdése érdekében, hogy meg lehessen előzni a későbbi szegregációt); a roma szülők támogatása az iskolaválasztás során; a szegregált iskolák fokozatos bezárása az oktatási hatóságok révén; továbbá a roma gyermekek több iskola között való elosztása (az iskolai vonzaskörzetek újraszervezése révén). E szegregációellenes intézkedéseket további pénzügyi és szakmai támogatásnak kell kísérnie, hogy a roma gyermekek többségi iskolákban való szociális és tanulmányi integrációját többek között az alábbiak révén is elő lehessen segíteni: az utazás, tananyagok, étkezések, tanrenden kívüli tevékenységek, különórák költségeinek fedezése; az iskolai előkészítő oktatást nyújtók és tanárok integrált iskolai körülmények közötti új tanítási módszerekkel kapcsolatos képzése (ideértve az előítéletek leküzdését); a szülők és iskolák közti kommunikáció elősegítése; az integrált oktatás előnyeinek megismertetése a szülőkkel; tanulók mentorálása, iskola utáni támogatás roma gyermekek számára, tanárasszisztensek foglalkoztatása; intézkedések, melyek révén rá lehet ébreszteni a lakosságot a befogadó oktatás jelentőségére, valamint kampányok és médiamegjelenések révén a közösségi kapcsolatokat célzó interkulturális oktatás²⁰.

¹⁴ EL, ES, HR, RO

¹⁵ EL, LV, SE, SK

¹⁶ ES, LT, LV, PL

¹⁷ BG, EL, ES

¹⁸ AT, BG, EL

¹⁹ HR, IT, PT

²⁰ http://www.romaeducationfund.org/sites/default/files/publications/desegregation_toolkit_2015_web.pdf

Ígértes megközelítések:	Érvényesítendő prioritások:
• BG, CZ, DK, EL, FI, FR, HR, HU, LT, PL, SK: kötelező (ingyenes) iskolai előtti nevelés bevezetése vagy kiterjesztése, óvodák esb-alapok által támogatott fejlesztése, óvodapedagógusok számára szóló képzések • CY, EL, ES, IE, IT, HR, HU, LT, LV, NL, PL, PT, RO, SE, SI: a roma (lányok) iskolai lemorzsolódásának megelőzését iskola utáni támogatás biztosítása révén megvalósítani kívánó programok, mentorálás, közvetítés, asszisztensek, második esélyt nyújtó oktatás, tanárképzés, családok támogatása • AT, CY, FI, HU, IE, IT, PT, RO: roma történelem (ideértve a holokausztot) és/vagy kultúra nemzeti tanrendekbe való foglalása • IE, HR, RO: romák számára helyek biztosítása a közép- és felsőfokú oktatásban • LT: a roma gyermekeket oktató iskolai hálózatok kapacitás- és kompetenciafejlesztése • SE: romani nyelven folytatott tanárképzés (Södertörn egyetem) és középfokú felnőttképzés	• a szülői feladatok otthoni ellátásának és a koragyermekkori tanulásnak a támogatása az átfogó korai beavatkozási és megelőzési programok részeként • a minőségi, inkluzív, ingyenes és kötelező iskola előtti nevelés bevezetése vagy további kiterjesztése, valamint a pénzügyi és nem pénzügyi hozzáférési akadályok eltávolítása • az oktatási minőség, integráció és eredmények ösztönzők (finanszírozás és a tanárképzés reformja) révén való előmozdítása, a legjobb tanárok hátrányos helyzetű iskolákba/régiókba való csábítása • az iskolában és osztályokban meglévő szegregáció módszeres nyomon követése és leküzdése a roma családokat támogató hosszú távú és átfogó előkészítő és kísérő intézkedések révén • a közvélemény támogatásának elnyerése, illetve a valamennyi érdekelt fél közti együttműködés kiépítése a kifejezett aktív szegregációellenes intézkedések kiegészítéséhez • ösztöndíjak, patronálás és tanrenden kívüli tevékenységek kombinálása a korai iskolaelhagyás megakadályozása és a következő oktatási szakaszba való átmenet elősegítése érdekében • roma lányok, szüleik és tanáraik megcélzása a nemi sztereotípiák leküzdése és a korai iskolaelhagyás csökkentése érdekében • a felső középfokú oktatásba és továbbképzésbe való átmenetnek, valamint a felső középfokú oktatás és továbbképzés befejezésének ösztönzése, ideértve a roma tanulók és családok számára nyújtott karrier-tanácsadást

2. FOGLALKOZTATÁS

A romák helyzete a foglalkoztatás terén (2016)

A fizetett munkát végző romák aránya (20–64 év között): 43 % (nő: 29%, férfi: 56 %)

A nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő roma fiatalok aránya (16–24 év között): 63 % (nő: 72 %, férfi: 55 %)

A gyermek, idős vagy beteg hozzátartozó ápolása miatt nem foglalkoztatott vagy munkát nem kereső roma nők aránya (16–64 év között): 40 %

2.1. Az intézkedések fókusza

A legtöbb tagállam által végrehajtott két legnagyobb intézkedéscsoport célja a munkaerőpiac előtt álló akadályok eltávolítása (15 tagállam), valamint az álláskeresőknél nyújtott személyre szabott támogatás (13 tagállam). Kevesebb, de még mindig jelentős számú ország fektet be a szakképzésbe (9 tagállam), az egész életen át tartó tanulásba és készségfejlesztésbe (10 tagállam), valamint az önfoglalkoztatásba és vállalkozói készségekbe (8 tagállam). A nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő roma fiatalok növekvő aránya minden bizonnyal még több erőfeszítést igényelne az első munkatapasztalat támogatása érdekében (10 tagállam). A kiemelten kezelendő további két terület: biztosítékok és személyre szabott szolgáltatások annak biztosítására, hogy az általános állami foglalkoztatási szolgálatok hatékonyan el tudják érni a hátrányos helyzetben lévő roma álláskeresőket; valamint pozitív diszkrimináció a romák közigazgatásban való foglalkoztatásának előmozdítására.

A foglalkoztatási intézkedések megoszlása a tanácsi ajánlás alterületei szempontjából fennálló relevancia szerint

Tematikus alterület	Tagállam	Az intézkedések száma	Bővítési országok	Az intézkedések száma
A munkaerőpiaci akadályok – köztük a hátrányos megkülönböztetés – megszüntetése	AT, BE, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, HU, LT, LU, NL, PT, RO, SK	49	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	24
Személyre szabott iránymutatás biztosítása az egyéni álláskeresők számára	AT, BG, CZ, EL, ES, HU, HR, LV, LU, NL, RO, SI, SK	41	AL, ME, MK, RS, TR	11

Szakképzés támogatása	AT, BG, CY, ES, LV, LU, NL, RO, SK	20	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	8
Az élethosszig tartó tanulás és a készségfejlesztés támogatása	AT, BG, ES, HR, HU, LV, LT, LU, NL, PT	18	AL, ME, MK, RS	7
Az önfoglalkoztatás és a vállalkozói készség támogatása	AT, BG, HR, CZ, EL, ES, HU, LT	18	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	11
Az első munkatapasztalat megszerzésének támogatása	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LU, RO, SK	16	AL, KOS, ME, MK, RS	9
A munkahelyi képzés támogatása	BG, CZ, ES, HU, LV, LU, SK	14	AL, KOS, MK, RS	4
Egyenlő hozzáférés biztosítása az általános állami foglalkoztatási szolgálatokhoz	BG, HR, CZ, HU, LV, SK, ES, UK	13	AL, KOS, ME, MK, RS	16
A közigazgatásban kínált foglalkoztatási lehetőségek elősegítése	EL, HU, NL, SK	8	AL, ME, RS	5

Mi áll az intézkedések lényegi fókuszában? Az figyelhető meg, hogy a tagállamok leggyakrabban a támogatás egyénre irányuló formáit választják, mint például a foglalkoztatási támogatást, a költségek megosztásának egyéb formáit, a karrierfejlesztési támogatást (mentorálás, személyre szabott tanácsadás) és szakképzést (együttesen az összes intézkedés 35 %-a). A társadalmi befogadás, közösségfejlesztés, felnőttképzés és felzárkóztató oktatás elősegítését célzó általánosabb intézkedések az intézkedések 8–9 %-át teszik ki. Az intézkedéseknek csak egyötöde vesz célba fiatalokat, ami egyértelműen nem elegendő, figyelembe véve a foglalkoztatásban lévő roma fiatalok előtt álló kihívásokat.

2.2. Eredmények és kihívások

Több nemzeti roma kapcsolattartó pont is utalt arra 2017-es jelentésében, hogy a gazdasági növekedés kedvező hatással van a roma foglalkoztatási kilátásokra²¹. De ennél is több nemzeti roma kapcsolattartó pont említette a célzott intézkedéseket, például a regionális foglalkoztatási programokat (pályaorientáció, szak- vagy munkahelyi képzés, valamint a roma vagy kiszolgáltatott helyzetben lévő álláskeresőkre szabott munkaközvetítés)²². Az ilyen intézkedések még hatékonyabbak, amennyiben azokban a romák közvetítői, szociális munkás vagy egyéb szolgáltatói minőségben részt vesznek.

A nemzeti roma kapcsolattartó pontok a kihívások három fő típusát emelik ki: a végrehajtási struktúrák kapacitása²³; romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés²⁴; a romák hozzáállása és bizalma²⁵.

2.3. Szakpolitikai ismeretátadás

Úgy tűnik, hogy a foglalkoztatás legkritikusabb elemei a következők: az oktatásból a nyitott munkaerőpiacra való hatékony átmenet biztosítása, a munkáltatók általi hátrányos megkülönböztetés kezelése, valamint a munkaerő-kereslet megfelelő kínálattal való kielégítésének biztosítása (különösen a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő roma fiatalok körében). A foglalkoztatás területén mutatkozó nemek közötti egyenlőtlenség, valamint a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő roma fiatalok arányának csökkentéséhez elengedhetetlen a magánszektorbeli munkáltatók ösztönzése és a velük való szoros együttműködés, illetve a roma fiatalok és nők kifejezett célbavétele az általános szakpolitikákban (párhuzamos foglalkoztatási struktúrák kiépítése helyett). A roma foglalkoztathatóság javításának ki kell terjednie az informatikai és az idegen nyelvi készségek fejlesztésére is. A foglalkoztatás biztosításához azonban további akadályokkal is foglalkozni kell, különös tekintettel a munkáltatók általi hátrányos megkülönböztetésre, a roma álláskeresők korlátozott kapcsolati hálójára vagy a roma közösségekben érvényesülő hagyományos nemi szerepekre. A képzések, a támogatott szakmai

²¹ BG, ES, HR

²² AT, BG, CZ, ES, FR, HR, HU, LV, NL, SK

²³ AT, EL, PL, PT, SK

²⁴ EE, ES, LT, LV, NL, PT, RO

²⁵ BG, EE, FR, NL, PT

gyakorlatok és a munkáltatókat megcélzó hátrányos megkülönböztetés elleni intézkedések együttesen fontos szerepet játszhatnak.

Ígéretes megközelítések:	Érvényesítendő prioritások:
BG, CY, ES, IT, LV, NL, PT, SI: regionális vagy helyi foglalkoztatási programok (személyre szabott tanácsadás) az aktív álláskereső vagy önfoglalkoztatás ösztönzése érdekében HU, EL, ES, FR: a roma nők (szociális ágazatban való) foglalkoztathatóságának növelésére irányuló célzott programok IT, LT, HU: a munkáltatókkal való együttműködésre vonatkozó példák a romák elhelyezkedése és a sztereotípiákkal szembeni küzdelem érdekében SK: az állami foglalkoztatási szolgálatokról szóló törvény módosítása, mely az álláskeresőre és a munkaügyi hivatalra nézve kötelező munkaerőpiaci integráció támogatásához egyéni cselekvési tervről rendelkezik BE: 2016 óta a romák hozzáférnek a külföldi származású személyek számára Vallóniában kialakított „integrációs útvonalhoz” (tanfolyamok franciául, alapkülső társadalomismeret; álláskeresőkhöz nyújtott támogatás és a gyermekek beiskolázása). az önkormányzatok roma közvetítőket alkalmaznak az állami szociális segélyközpontokban, megelőzési és lakossághoz közeli szolgálatoknál HR: az ombudsman megkülönböztetés elleni képzéseket tart az állami foglalkoztatási tisztviselőknek és más köztisztviselőknek UK: faji egyenlőtlenségi ellenőrzés és honlap a foglalkoztatás terén történő hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos információk összegyűjtése és terjesztése érdekében	- annak lehetővé tétele, hogy az általános állami foglalkoztatási szolgálatok hatékonyan legyenek képesek a roma álláskeresők elsődleges munkaerőpiaci integrációját támogatni - a roma és ifjúsági mentorok, közvetítők (további) képzése és alkalmazása az oktatásban lezajló és a munkaerőpiacra való átmenet támogatása érdekében - a romák (fiatalok és nők) aktív munkaerőpiaci politikák révén történő kifejezettebb célbavétele, ideértve az ifjúsági garanciát - a munkáltatók érzékenységeinek növelése és ösztönzése romák alkalmazására - a munkaerőpiaci hozzáférés terén és munkahelyen történő hátrányos megkülönböztetés módszeres nyomon követése és leküzdése - az elhelyezkedési támogatás (szakmai gyakorlat) kombinálása informatikai és nyelvi képzésekkel, valamint a munkáltatókkal való együttműködéssel - az elsődleges munkaerőpiaci (re)integráció előnyben részesítése a párhuzamos rendszerekkel szemben (pl. állami vagy informális munka) - integrált megoldásokkal kapcsolatos munka a dokumentumokkal nem rendelkező mobilis romák kiszolgáltatott helyzetének kezelése érdekében, ideértve a transznacionális együttműködést

3. EGÉSZSÉGÜGY

A romák helyzete az egészségügy terén (2016)

Az alapvető nemzeti egészségbiztosítási rendszer által biztosított romák aránya: 76 %
Az egészségüket „nagyon jónak” vagy „jónak” megítélő romák aránya: 68 %
Az egészségük miatt tevékenységeikben magukat korlátozva érző romák aránya: 28 %
A tartós betegséggel vagy egészségügyi problémával küzdő romák aránya: 22 %

3.1. Az intézkedések fókuszja

A tagállamok többsége által bejelentett két legfontosabb intézkedéstípus az egészségügyi ellátás igénybevételének útjában álló általános akadályok megszüntetése és az egészségtudatosság előmozdítása volt (13–14 tagállam), ami egyensúlyt teremt a kínálati és keresleti oldali beavatkozások között. A további releváns intézkedések a célzott oltási programokat és a személyre szabott egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést foglalják magukban (6–7 tagállam).

Az egészségügyi intézkedések megoszlása a tanácsi ajánlás alterületei szempontjából fennálló relevancia szerint

Tematikus alterület	Tagállam	Az intézkedések száma	Bővítési országok	Az intézkedések száma
Az egészségügy igénybevételének útjában álló akadályok megszüntetése	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, RO, SE, SK, UK	45	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Az egészségtudatosság előmozdítása	AT, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, LV, NL, SE, SI, SK, UK	41	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	17

A gyermekeket és a legnagyobb kockázatnak kitett csoportokat célzó ingyenes oltási programokhoz való hozzáférés javítása	AT, BG, EL, HR, HU, SK, UK	11	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	14
Az orvosi ellenőrzésekhez, szülés előtti és szülés utáni gondozáshoz és családtervezéshez való hozzáférés javítása	AT, ES, HU, SI, SK, UK	11	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	13

Mi áll az intézkedések lényegi fókuszában? Az figyelhető meg, hogy a tagállamok gyakran az egészségügyi ellátás kínálati oldalát (személyzet, létesítmények) javító intézkedéseket választják (intézkedések 26 %-a). A keresleti oldallal az egészségtudatosság és információs kampányok révén foglalkoznak (21 %). Az intézkedések további fontos csoportjaiba a helyi szintű egészségügyi és közegészségügyi infrastruktúra javítását célzó általános fellépések és a megelőző szolgáltatások tartoznak (16–17 %). Egyes rendkívül fontos beavatkozások – romák számára egészségbiztosítás nyújtása és egészségügyi szakemberek célbavétele hátrányos megkülönböztetés elleni kampányokkal – sokkal kevésbé elterjedtek (6–7 %).

3.2. Eredmények és kihívások

A nemzeti roma kapcsolattartó pontok által leggyakrabban említett eredmények az alábbiak: oltási kampányok²⁶; egyéb megelőzési és felderítési programok²⁷; higiénia, egészségügyi feltételek és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés javítása²⁸; tudatosságnövelés²⁹; egészségügyi közvetítés³⁰; és több érdekelt részvételével zajló együttműködés, a nemzeti és helyi hatóságok és civil társadalom bevonásával³¹. Feltűnően kevesen említették a hátrányos megkülönböztetés elleni erőfeszítéseket; a higiénias életkörülmények javítását; és az egészséges élelmiszerekhez való hozzáférést.

A bejelentett kihívások az alábbiakat tartalmazzák: a nemzeti és helyi szintek közti koordináció és hatékony kommunikáció hiánya; a megfelelő (nemzeti és uniós) finanszírozás és személyzet fenntartása³²; az egészségügyi kérdésekkel kapcsolatos öntudatosság hiánya³³; a romák egészségbiztosítási lefedettségének hiánya³⁴; és az egészségügyi szakemberek roma kérdésekkel kapcsolatos elégtelen ismeretei.³⁵ Aggályok merültek fel a romák alacsony oltottsági aránya tekintetében is, ami egyes országokban a jelentések szerint hozzájárul a magasabb korai halálozási és megbetegedési arányokhoz³⁶. A romák egészségügyi kezdeményezésekben való részvétele és szerepvállalása az írástudatlanság magas aránya és a nyelvi akadályok miatt is kihívást jelent³⁷.

3.3. Szakpolitikai ismeretátadás

Az intézkedések és értékelések sem gyakoriak az egészségügy (valamint a lakhatás) területén, ami korlátozza a szakpolitikák megismerésének és átvételének lehetőségeit. A leggyakrabban alkalmazott ígéretes gyakorlatok az oltási kampányok segítségével történő megelőzésre, valamint a roma egészségügyi közvetítők képzésére és alkalmazására összpontosítanak. Ugyanakkor fontos, hogy a célzott támogató szolgáltatások aktívan törekedjenek az egészségtudatosság növelésére, a hozzáállás megváltoztatására és a romák hosszú távú önállóságának és fősodorbeli intézményekkel való kapcsolatfelvételi képességének kialakítására az állandó közvetítőkre és hosszú távú

²⁶ EL, FR, HU, HR

²⁷ HU, PL, SI

²⁸ AT, HU, RO

²⁹ CZ, HU, LT, SI

³⁰ FR, RO, SE, SK

³¹ BG, RO

³² EL, HU, LT, SE, RO

³³ BG, CZ, EL, HR

³⁴ BG, ES, HR, RO

³⁵ AT, CZ,

³⁶ ES, EL

³⁷ BG, PL, SK,

párhuzamos struktúrákra való támaszkodás helyett. Az egészségügyi szakembereket megcélzó hátrányos megkülönböztetés elleni intézkedéseket előnyben kell részesíteni.

Ígéretes megközelítések:	Érvényesítendő prioritások:
• BG, CZ, DK, EL, FR, HU, PL, PT, RO, SE, SI, SK: roma egészségügyi közvetítők (asszisztensek, látogatók, hídépítők) képzése és alkalmazása a romák egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréseinek elősegítése érdekében • AT, BG, EL, FR, HU, HR, PL, SK, UK: romákat (lányokat, nőket) és marginalizált területeken élőket megcélzó oltási kampányok • CZ, IT, RO, SI, SK: hosszú távú nemzeti egészségügyi programok, cselekvési tervek, stratégiák • ES: roma és civil részvétel biztosítása a szociális szolgáltatási szakembereknek szóló betegségmegelőzési és képzési programok tervezése során • FI: az Országos Egészségügyi és Jóléti Intézet által készített roma jóléti tanulmány • PT: a romák egészségbeli egyenlőtlenségeivel szembeni küzdelemhez szükséges beavatkozások tényeken alapuló tervezése, ideértve a tinédzserkori terhességgel, gyermekgyógyászati nyomon követéssel és egészséges étkezési szokásokkal kapcsolatos információkat és tudatosságnövelő anyagokat • LT: a megelőző ellátással, szexuális és reprodukciós egészséggel és gyermekgondozással kapcsolatos, roma nőket és fiatalokat megcélzó egészségismereti szemináriumok	• az egészségbiztosítási lefedettség növelése, az egészségügyi alapellátásban és a szakorvosi egészségügyi ellátásban lévő hiányok megszüntetése, ideértve a reprodukciós és szexuális egészséget a hátrányos helyzetű területeken • erőfeszítések fokozása a kábítószerfüggőség, dohányzás, HIV, hepatitisz, tuberkulózis, szív- és érrendszeri megbetegedések és korai halál megelőzése és leküzdése érdekében • az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés terén fennálló hátrányos megkülönböztetés nyomon követése és leküzdése, valamint az egészségügyi szakemberek ráébresztése a roma szükségletek jelentőségére • annak biztosítása, hogy a roma egészségügyi közvetítők segítsenek a romák hosszú távú önállóságának kialakításában • a táplálkozás javítása és a roma nőket és gyermekes családokat sújtó egészségtelen életkörülmények elleni küzdelem

4. LAKHATÁS

A romák helyzete a lakhatás terén (2016)

A teljesen vagy többnyire romák által lakott lakóövezetekben élő romák aránya: 67 %
Az alábbival rendelkező háztartásban élő romák aránya: ○ csapvíz (háztartáson belül): 70 % ○ beltéri (vízöblítéses) WC: 55 % ○ beltéri zuhany vagy fürdőszoba: 60 %
Az alábbival rendelkező háztartásban élő romák aránya: ○ szivárgó tető vagy nedves falak/padlók/alapok vagy rothadás az ablakkeretekben vagy padlóban: 32 % ○ szennyezés, kosz vagy egyéb környezeti problémák: 25 % ○ bűnözés, erőszak vagy vandalizmus a helyi térségben: 23 %
A túlszűfolt háztartásokban élő romák aránya (Eurostat meghatározása szerint): 78 %

4.1. Az intézkedések fókusza

A tagállamok által leggyakrabban jelentett intézkedések az alábbiakra irányulnak: a közműszolgáltatásokhoz (víz, villamos energia, gáz) és a közmű-infrastruktúrákhoz való hozzáférés biztosítása; a szegregáció felszámolásának támogatása; a szociális lakhatáshoz való megkülönböztetésmentes hozzáférés elősegítése (10–12 tagállam). Csak a tagállamok kisebbsége fektetett be a helyi városrehabilitációs projektek keretében a marginalizálódott közösségeket célzó integrált lakáscélú beavatkozásokba (7 tagállam) vagy használta fel az esb-alapokat közösségvezérelt helyi fejlesztési vagy integrált területi beruházási célokra (4 tagállam). Kizárólag 2 tagállam jelentette, hogy táborhelyeket biztosított a nomád életmódot folytató romák számára.

A lakhatási intézkedések megoszlása a tanácsi ajánlás alterületei szempontjából fennálló relevancia szerint

Tematikus alterület	Tagállam	Az intézkedések száma	Bővítési országok	Az intézkedések száma
A közműszolgáltatásokhoz és a közmű-infrastruktúrákhoz való hozzáférés biztosítása	BE, BG, CY, EL, ES, HR, RO, SI, SK, UK	26	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	9
A térbeli elkülönülés teljes megszüntetése és a szegregáció felszámolásának előmozdítása	AT, BE, BG, EL, ES, HU, IT, LT, RO, SK, UK	25	AL, ME	3
A szociális lakhatáshoz való megkülönböztetésmentes hozzáférés elősegítése	AT, CZ, EL, ES, HU, IT, LT, LV, RO, SI, SK, UK	22	AL, ME, KOS, MK, RS	11
Annak biztosítása, hogy a városregenerációs projektek a marginalizálódott közösségek lakáshoz juttatását segítő beavatkozásokat is tartalmazzanak	BE, BG, ES, HR, HU, IT, SK	12	AL, BiH	2
A közösségvezérelt helyi fejlesztések és/vagy az esb-alapok által támogatott integrált területi beruházások előmozdítása	ES, HR, HU, IT	9	MK, RS	2
Táborhelyek biztosítása a nomád életmódot folytató romák számára	AT, UK	5		0

Mi áll az intézkedések lényegi fókuszában? Az figyelhető meg, hogy a tagállamok leggyakrabban az önkormányzati és szociális lakások fenntartására, biztosítására és javítására (27 %); a roma településeken lévő közmű-infrastruktúrára (16 %); valamint jogalkotási intézkedésekre, építési engedélyekre vagy az informális lakhatás legalizálására összpontosítanak (13 %). A szegregáció kifejezett felszámolása, ideértve a nyomornegyedek felszámolását, valamint integrált területi intézkedések vagy a hajléktalanok számára nyújtott szociális/infrastrukturális támogatás sokkal ritkábban áll a befektetések középpontjában (mindegyik intézkedés 7 % esetében).

4.2. Eredmények és kihívások

A nemzeti roma kapcsolattartó pontok jelentése szerint a legjelentősebb eredmények a szociális lakáshoz jutás terén voltak³⁸. A több nemzeti roma kapcsolattartó pont által említett másik fontos eredménycsoport a nyomornegyedek és a térbeli elkülönülés megszüntetése volt³⁹. A nemzeti roma kapcsolattartó pontok a táborhelyek biztosítása⁴⁰, a közműszolgáltatásokhoz (pl. víz, villamos energia, gáz) és a közmű-infrastruktúrákhoz való hozzáférés biztosítása a lakóhelyeken⁴¹; a lakhatás legalizálása⁴²; és a városrehabilitáció⁴³ területén elért eredményeket is említették.

A bejelentett kihívások közé tartoznak az alábbiak: térbeli elkülönülés⁴⁴; a magánszektorbeli lakáshoz jutás tekintetében a romák előtt álló akadályok⁴⁵; valamint a szociális lakáshoz jutással kapcsolatos állami támogatás és jogszabályok⁴⁶.

³⁸ AT, CZ, EL, HU, LV, LT, PT, RO

³⁹ ES, FR, HU, IT, LT

⁴⁰ FR, NL

⁴¹ SI

⁴² HR

⁴³ BG

⁴⁴ BG, CY, ES, SK

⁴⁵ ES, LT, LV, NL

⁴⁶ CZ, BG

4.3. Szakpolitikai ismeretátadás

A lakhatás az a szakpolitika, melynek esetében a legkevesebb példát lehet találni a több ország esetében közös ígéretes megközelítésekre. Szintén ez az a terület, ahol különösen kritikusnak tartották a hosszú távú, integrált és átfogó megközelítéseket, ideértve az alábbiakat: a rendelkezésre bocsátott lakások foglalkoztatási, oktatási, egészségügyi és közösségfejlesztési elemeket kombináló kísérő támogatással való kiegészítése; valamint a beavatkozásoknak a földdel és szociális lakhatással kapcsolatos szélesebb körű nemzeti szakpolitikákba és jogszabályokba foglalása. A térbeli elkülönülés felszámolásának előmozdításához célzott, koordinált és részvételi folyamatra van szükség: a roma kedvezményezettek bevonása a közösségi és egyéni lakhatási lehetőségek tervezésébe és végrehajtásába; az infrastrukturális és emberi befektetések kombinálása; és az etnikai feszültségek csökkentése, illetve a többségi társadalom ellenállásának legyőzése érdekében tett tudatosságnövelés. Az előnyben részesítendő egyéb területek közé az alábbiak tartoznak: a szociális lakásállomány fejlesztése a romák jobb hozzáféréseinek biztosítása érdekében; a kényszer-kilakoltatások meggátolása egy több érdekelt felet érintő, széles körű lakhatási megközelítés részeként; valamint elegendő és kulturális szempontból megfelelő táborhely biztosítása a nomád életmódot folytató romák számára.

Ígéretes megközelítések:	Érvényesítendő prioritások:
• ES: az elmúlt 15 évben a helyi és regionális kormányzatok NGO-támogatással jelentős mértékben csökkentették a viskótelepek gyakoriságát, ami az integrált megközelítés részeként a szegregáció felszámolását eredményezte, miközben az oktatás, egészségügy és foglalkoztatás területén is fenntartható fejlődés történt • CZ: az esb-alapok támogatják a helyi önkormányzatok, a szociális lakások bérletével foglalkozó ügynökség és az NGO-k által sikeresen végrehajtott szociális lakhatási kísérleti modelleken alapuló „lakhatás mindenekelőtt” kezdeményezések megerősítését, kizárva a szegregált területeken való lakhatást (a lakóhely szerinti elkülönülés meghatározásának módszertanát kísérleti jelleggel a Munkaügyi Minisztérium és 12 önkormányzat alkotta meg) • EL: új előírások az alábbiak elősegítésére: táborokból és telepekről való áttelepítés; infrastrukturális fejlesztés; a lakótömbök védelmi rendszerének és öngazgatásának megteremtése; valamint bérleti támogatás az integrált körülmények közötti otthoneremtéshez • FR: több érdekelt felet érintő, átfogó „lakhatás mindenekelőtt” kezdeményezés Toulouse-ban a romák táborokból integrált területekre való költözésének elősegítésére, melyet szociális támogatás, olvasás- és írástanítás, egyéb képzések, illetve az oktatáshoz, foglalkoztatáshoz és egészségüghöz való hozzáférés kísér • SI: a kommunális alapinfrastruktúrával (víz, villamos energia, utak) kapcsolatos közbeszerzések, melyek a romák által lakott településekre irányulnak • LT: áttelepítés, valamint a több gyermekes családoknak támogatott bérleti díjak mellett felajánlott szociális lakások révén az elkülönülés felszámolását célzó folyamat Vilnius Kirtimai nevű telepén. • SE: a főbélőknek biztosítandó útmutatás és képzés az ismeretek növelése és a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem érdekében	• integrált területeken lévő megfizethető és megfelelő szociális lakásállományba való befektetés, valamint a jogosultsági feltételek hozzáférhetőségének biztosítása a romák számára • a legkiszolgáltatottabb helyzetben lévőket célzó lakhatási támogatás biztosítása • lakhatás legalizálása és a kényszer-kilakoltatások meggátolása • a szegregáció átfogó, hosszú távú felszámolásának kombinálása a közvélemény támogatását és az interetnikus közösségi kapcsolatokat kiépítő előkészítő és kísérő intézkedésekkel, valamint a közösségek tervezési és végrehajtási folyamatban való részvételének biztosítása • a tiszta vízhez, alapvető kényelmi és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés mindenki számára történő biztosítása, a romáknak nyújtott kifejezett biztosítékok mellett • a (szociális és magán)lakásokhoz való hozzáférés terén fennálló hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem • elegendő számú, megfelelően karbantartott és kulturális szempontból megfelelő táborhely biztosítása a vándorlók számára

II. A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS ÉS CIGÁNYELLENESSÉG ELLENI KÜZDELEM

A romák hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tapasztalatai (2016)

Az elmúlt 5 évben hátrányos megkülönböztetést tapasztaló romák aránya:

- a gyermek iskolájával való érintkezés során: 12 %
- az oktatásban való részvétel során: 12 %
- álláskeresés során: 43 %
- munka közben: 19 %
- lakás bérlete vagy vásárlása közben: 43 %
- Étterembe, éjszakai mulatóhelyre vagy szállodába való belépéskor: 21 %
- üzletbe való belépéskor: 17 %
- a közigazgatással való érintkezés során: 16 %

Azon romák aránya, akik úgy érezték, hogy hátrányos megkülönböztetés áldozataivá váltak és jelentették az esetet: 12 %

Az elmúlt évben roma háttérük miatt személyes zaklatásnak kitett romák aránya:

- sértő vagy fenyegető megjegyzések: 20 %
- sértő gesztusok vagy nem megfelelő bámulás: 23 %
- személyes erőszakkal való fenyegetés: 7 %
- összesen: 29 %

Azon romák aránya, akik:

- hallották már az egyenlőséggel foglalkozó szervről: 29 %
- megbíznak a rendőrségben: 37 %
- megbíznak az ország jogrendszerében: 29 %

1. Az intézkedések fókuszai

A tagállamok által leggyakrabban bejelentett hátrányos megkülönböztetés elleni intézkedések az alábbiak: a cigányellenesség elleni küzdelem a roma integráció előnyeinek tudatosítása révén; a sokféleséggel kapcsolatos tudatosság növelése; és a romaellenes retorika és gyűlöletbeszéd elleni küzdelem (10–12 tagállam). Csak néhány tagállam fektet be olyan intézkedésekbe, melyek a roma nők és gyermekek védelmére irányulnak a többszörös megkülönböztetés, (kapcsolati) erőszak vagy fiatalok között kötött és kényszerházasságok leküzdése révén (2–4 tagállam). Csak 4 tagállam számolt be a faji egyenlőségről szóló (2000/43/EK) irányelv hatékony érvényesítésének biztosításával kapcsolatos intézkedésekbe való befektetésről. Még ennél is kevesebb tagállam említi a helyi vagy regionális szegregációellenes intézkedéseket (3 tagállam) vagy az emberkereskedelem elleni küzdelmet (2 tagállam). Kizárólag egy tagállam számolt be a jogtalan kilakoltatások vagy a gyermekekkel való kéregetés megakadályozása; illetve a határokon átnyúló együttműködés ösztönzése érdekében tett intézkedésekről.

A megkülönböztetésellenes intézkedések megoszlása a tanácsi ajánlás alterületei szempontjából fennálló relevancia szerint

Tematikus terület	Tagállam	Az intézkedések száma	Bővítési országok	Az intézkedések száma
A cigányellenesség elleni küzdelem a roma integráció előnyeinek tudatosítása révén	AT, BE, BG, CZ, ES, IT, LT, LV, PT, SK, SE	35	AL, ME, MK, RS, TR	27
A cigányellenesség elleni küzdelem a sokféleség tudatosítása révén	AT, BE, BG, CZ, EE, ES, IT, LT, LV, PT, SE, SK	31	AL, ME, MK, RS, TR	28
A cigányellenesség elleni küzdelem a romaellenes retorika és gyűlöletbeszéd leküzdése révén	AT, BG, CZ, ES, HU, IT, LT, LV, SK, UK	27	ME, TR	6
A nőkkel és lányokkal szembeni erőszak elleni küzdelem, ideértve a kapcsolati erőszakot is	AT, ES, IT, NL	11	AL, RS, TR	4
A gyermekek és nők által tapasztalt (többszörös) megkülönböztetés elleni küzdelem valamennyi érdekelt fél bevonásával	AT, ES, IT, NL	8	AL, ME, MK, RS, TR	23
A fiatalok között kötött és kényszerházasságok elleni küzdelem	AT, NL	6	RS	1
A 2000/43/EK irányelv hatékony gyakorlati érvényesítésének biztosítása	CZ, HR, IT, LT	6	AL, ME, MK, RS, TR	24
Az emberkereskedelem elleni küzdelem	AT, HU	6	AL, MK, RS	8

A szegregáció megszüntetésére irányuló intézkedések regionális és helyi szinten való végrehajtása	HU, NL, UK	3	AL, ME, RS	14
A kilakoltatások uniós jogszabályoknak és egyéb nemzetközi emberi jogi kötelezettségeknek való megfelelésének biztosítása	IT	1	AL, MK, RS	3
A gyermekek részvételével folytatott koldulás elleni küzdelem a jogszabályok érvényesítése révén	AT	1	AL, RS	3
A tagállami együttműködés ösztönzése a határokon átnyúló dimenzióval rendelkező helyzetekben	AT	1		0

Mi áll az intézkedések lényegi fókuszában? Az figyelhető meg, hogy a tagállamok leggyakrabban a roma kultúra és örökség előmozdításába mint a lakosság körében végrehajtott tudatosságnövelés és cigányellenesség elleni küzdelem közvetett módjába fektetnek be (22 %). Valamivel kevesebb intézkedés irányul a hátrányos megkülönböztetés és intolerancia elleni közvetlen küzdelmet célzó tudatosságnövelésre (18 %). További intézkedések az intézmények kapacitásfejlesztésére (15 %), a roma civil társadalomra (12 %) és az emberi jogok ellenőrzését szolgáló mechanizmusra (11 %) összpontosítanak. A kevesebb figyelmet kapó kulcsfontosságú területek közé tartozik a jogsegélynyújtás, a roma nők társadalmi szerepvállalásának növelése és a szegregáció megszüntetése (5–6 %). A bejelentett hátrányos megkülönböztetés elleni intézkedéseknek csak 16 %-a irányult kifejezetten a roma fiatalokra, és 10 %-a irányult roma nőkre.

2. Eredmények és kihívások

A nemzeti roma kapcsolattartó pontok által leggyakrabban említett eredmények az alábbiak: a roma nők és gyermekek körülményeinek javítása⁴⁷; cigányellenesség elleni küzdelem a sztereotípiák ledöntése vagy a roma kultúra és történelem ösztönzése révén⁴⁸; és valamennyi érintett szereplő (közigazgatási szervek, civil társadalom és roma közösségek) bevonása a megkülönböztetésmentesség elősegítését célzó erőfeszítésekbe⁴⁹.

Számos nemzeti roma kapcsolattartó pont említette a jogvédelemhez való jobb hozzáféréssel kapcsolatos kihívásokat és a jogtudatosságot⁵⁰, valamint a sztereotípiák elleni küzdelem nehézségeit⁵¹ és a roma nők és gyermekek helyzetének javítását.⁵² A pusztán tény, hogy számos tagállam⁵³ – ideértve a nagy roma közösségekkel és a romák által érzékelt megkülönböztetés nagyon magas arányával rendelkező tagállamokat – semmilyen hátrányos megkülönböztetés elleni intézkedésről nem számolt be, kiemeli az e területen fennálló kihívások súlyosságát.

3. Szakpolitikai ismeretátadás

A romaintegrációs intézkedésekkel kapcsolatos tapasztalatok azt mutatják, hogy a bármely szakpolitikai területen elért hosszú távú változáshoz a cigányellenesség és a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés leküzdése, valamint a roma és nem roma közösségek közti bizalom kiépítése szükséges. A siker érdekében a romaintegrációs intézkedéseknek valamennyi szakpolitikai területen a közös értékekhez kell kapcsolódniuk, illetve a lakosság körében végrehajtott tudatosságnövelést is magukban kell foglalniuk. A sztereotípiák, gyűlöletbeszéd és gyűlölet-

⁴⁷ BG, EE, ES, HU, HR, PT, SK

⁴⁸ ES, FR, HU, LV

⁴⁹ IT, ES, SI

⁵⁰ AT, CZ, LT, PT

⁵¹ EE, ES, HR, LV

⁵² BG, ES, SK

⁵³ CY, FR, EL, PL, RO

bűncselekmény elleni küzdelemhez a romákkal kapcsolatos pozitív narratíva többségi társadalomban való kialakítására, valamint a roma identitás megerősítésére van szükség, amit a cigányellenesség leküzdésére és a roma történelem (ideértve a holokausztot) elismerésének ösztönzésére irányuló célzott egyedi intézkedések segítségével kell elérni. A legsikeresebb fellépések nemcsak igazodnak a többségi struktúrákhoz és szakpolitikákhoz, hanem át is alakítják azokat az előítéletek és sztereotípiák elleni küzdelem, valamint a romákról alkotott pozitív kép politikai döntéshozók és egyéb érdekelték között való kialakítása révén.

Ígéretes megközelítések:	Érvényesítendő prioritások:
AT: a nemzeti romaintegrációs stratégiáról folytatott online konzultáció eredményeképpen fokozódtak a cigányellenesség kezelésére fordított erőfeszítések. A felülvizsgált stratégia prioritásként kezeli a cigányellenesség elleni küzdelmet, mely az osztrák uniós elnökség célzott eseményének középpontjában állt DE: cigányellenességgel foglalkozó független szakértői bizottságot állítottak fel, mely konkrét ajánlásokat fogalmaz meg a kormány számára a szintik és romák németországi történelmére, üldöztetésére és hátrányos megkülönböztetésére, valamint a cigányellenesség jelenlegi leküzdési módjaira vonatkozóan. - a roma holokauszt elismerése és a rasszizmus elleni bizottság romák részvételével való felállítása (SK); emlékművek, kiállítások és online platform a holokauszt roma áldozatairól való megemlékezés céljából (NL); a roma holokauszt emléknapiján való éves megemlékezés az auschwitz-birkenai koncentrációs táborban (PL); roma történelmi és művészeti múzeum, valamint a kényszermunka áldozatainak kompenzálása (LV) CZ: a kormány megvásárolta a Lety u Písku korábbi koncentrációs tábor területén lévő sertésenyésztő gazdaságot. A roma holokauszt áldozatainak emlékművét az EGT-alapokból származó támogatás felhasználásával építik meg SE: a cigányellenesség elleni bizottság munkája a történelmi és mai cigányellenesség elismeréséhez vezetett; a gyűlölet-bűncselekmények elleni különleges rendőri egységek együttműködnek a kisebbségekkel, ideértve a romákat is ES: a sztereotípiák elleni küzdelemmel és a roma kultúra elterjesztésével kapcsolatos, a roma kulturális intézet és a regionális kormányzatok által, a roma civil társadalom részvételével szervezett kampányok; a madridi, barcelonai, malagai, sevillai és cordobai ügyvédi kamarák által nyújtott ingyenes jogsegélyszolgálat a hátrányos megkülönböztetés és gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak; a spanyol tartományokban jelen lévő gyűlölet-bűncselekményekre és hátrányos megkülönböztetésre szakosodott ügyész IT: az egyenlőséggel foglalkozó szerv (és a nemzeti roma kapcsolattartó pont) a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos panaszok vonatkozásában létrehozott egy, az áldozatoknak támogatást és jogsegélyt biztosító tájékoztató központot, valamint egy média és internet megfigyelőközpontot, ahol a roma és nem roma fiatalok gyűlöletbeszéd nyomon követésével, megszüntetésével és bejelentésével kapcsolatos képzése zajlik FI: NGO-k által, romák részvételével, a gyűlölet-bűncselekmények és gyűlöletbeszéd elleni küzdelem érdekében szervezett hátrányos megkülönböztetés elleni kampányok; a romák körében a családon belüli nemi szerepek tekintetében végrehajtott tudatosságnövelés; önkormányzatok és nagyobb munkáltatók kötelező, a hátrányos megkülönböztetés elleni ombudsman által nyomon követett esélyegyenlőségi tervezése IE: az ír rendőrség etikai kódexe, mely külön megemlíti a vándorló közösséggel szembeni hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelmet; 277 etnikai összekötő tisztviselő kinevezése a vándorlók és a rendőrség közti bizalom kiépítése céljából CZ, EL, HU SK, RO: azon társadalmilag kirekesztett/roma közösségek feltérképezése, amelyekre a többiek között az esb-alapok által támogatott beavatkozások irányulhatnak UK: a gyűlölet-bűncselekmények online bejelentésére szolgáló eszköz	- etnikai származás alapján lebontott (anonimizált) adatok gyűjtésének kidolgozása a cigányellenesség, hátrányos megkülönböztetés és a közpolitikák romákra gyakorolt hatásának nyomon követése érdekében - az egész társadalomra irányuló – átfogóbb rasszizmusellenes stratégiákhoz kapcsolódó – fellépések roma civil társadalmi szereplők részvételével történő kidolgozása a cigányellenesség, gyűlölet-bűncselekmények és gyűlöletbeszéd leküzdése, nagyobb fokú tudatosítása, nyomon követése és szankcionálása érdekében - az egyenlőséget előmozdító jogszabályok érvényesítésének biztosítása és a bűnüldöző és egyéb közigazgatási szervek által tanúsított megkülönböztető bánásmód vizsgálatok, visszatartó erejű szankciók, érzékenyítés és hátrányos megkülönböztetés elleni képzések segítségével való kezelése - a romák igazságszolgáltatáshoz való jogának támogatása, a többszörös megkülönböztetés áldozataira (nők, LGBTI-személyek, állampolgársággal nem rendelkező romák) összpontosítva, valamint az egyenlőséggel foglalkozó szervek kapacitásának megerősítése a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés kezelése érdekében - romák által vezetett igazságkeresési és megbékélési folyamatok kialakítása a romák elleni múltbeli visszaélések feltárása, dokumentálása és nagyobb fokú tudatosítása, valamint a bizalom és megbékélés előmozdítása érdekében - a romák teljes körű részvételének lehetővé tétele a politikai, kulturális és társadalmi életben, illetve a szakpolitikai folyamat valamennyi szakaszában - a nemekre és gyermekekre érzékeny holisztikus megközelítés alkalmazása; küzdelem a

	gyermekbántalmazás, korai házasságok, gyermekek részvételével folytatott koldulás (a gyermekjogok védelméről szóló jogszabályok érvényesítése révén), erőszak ellen, ideértve az emberkereskedelmet • a kéregetés társadalmi költségeinek csökkentése és az emberi méltóság fenntartása
--	--

III. ROMA INTEGRÁCIÓ A BŐVÍTÉSI RÉGIÓBAN

A nyugat-balkáni államok ambíciói meghaladták az előzetes várakozásokat és mandátumukat:⁵⁴ a tagállamokkal azonos romaintegrációs célkitűzéseket és munkamódszereket⁵⁵ fogadtak el. Az EU-hoz való közeledés érdekében szilárd és tartós fejlődésre van szükség a romák integrációja terén. A korábbi csatlakozások által – különösen a személyek szabad mozgása területén – gyakorolt hatások figyelembevétele céljából a roma integráció előrehaladása először szerepel a csatlakozási folyamat „igazságszolgáltatás és az alapvető jogok” elnevezésű 23. fejezetéről zajló tárgyalások teljes körű elemeként. A Nyugat-Balkánon élő romák társadalmi-gazdasági helyzetére vonatkozó 2017-es felmérés eredményei lehetővé tették a partnerek számára, hogy új kihívásokat azonosítsanak, mint például a régióba visszatérő személyek sikeres reintegrációjához biztosított fokozott támogatás, továbbá szilárd alapot alakítsanak ki a jövőbeli roma szakpolitika követelményeinek meghatározásához. Első alkalommal összefoglalja a közlemény egy külön melléklete a bővítési régióban zajló roma integrációra, melynek keretében részletes horizontális és országspecifikus információkat is közölnek.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK

A romaintegrációs intézkedések felülvizsgálatában a Bizottság kiemeli annak szükségességét, hogy a romák aktív részvételével határozzanak meg és dolgozzanak ki olyan intézkedéseket, amelyek: a kihívásokra válaszolnak és arányosak azok mértékével; mérhető eredményeket ígérnek; és reális lehetőségeket kínálnak az egész társadalom általi elfogadáshoz. A romaintegrációs intézkedések tervezéséhez, végrehajtásához és nyomon követéséhez szükséges sikertényezőket a következőkben határozták meg:

- elegendő **idő** biztosítása nemcsak a megvalósításhoz, hanem a tervezéshez, a konzultációhoz, az érdekelt felek bevonásához, a közösségek bizalmának megteremtéséhez, a nyomon követéshez, az értékeléshez és a szakpolitikai felülvizsgálathoz
- nem és életkor alapján lebontott, megbízható **adatok** szisztematikus gyűjtése az igény- és kontextuselemzések elvégzéséhez; a kiindulási adatok meghatározásához; a célok kitűzéséhez; valamint az eredmény- és hatásmutatók konkrét értékének meghatározásához
- célzott **intézkedések általános szakpolitikai és jogi keretekbe foglalása** annak biztosítása érdekében, hogy ezek az intézkedések átmenetiek maradjanak, így tartós párhuzamos struktúrák létrehozása helyett hatékony és egyenlő hozzáférést biztosítsanak a romák számára az általános szolgáltatásokhoz

⁵⁴ 6. pont: „A romák integrációjának elősegítése az EU-n kívül: a bővítésben érintett országok konkrét helyzete.” A bővítésben érintett országok számára három célkitűzést határoztak meg: az IPA-alapok jobb felhasználása; fokozottabb nyomon követés; civil társadalommal való szorosabb együttműködés.

⁵⁵ Évenkénti jelentés a végrehajtásról; kinevezett nemzeti roma kapcsolattartó pontok; éves nemzeti platformok tartása a civil társadalmi szervezetek szoros bevonása mellett; roma szemináriumok tartása; jelentés a kötelezettségvállalások teljesítéséről a bővítési csomagban és a Stabilizációs és Társulási Megállapodás megfelelő albizottságaiban.

- **több érdekelt fél részvételével működő erős partnerség** annak érdekében, hogy az érintettek magukénak érezzék az intézkedéseket, közösen vállaljanak felelősséget értük és biztosítsák a fenntarthatóságukat⁵⁶
- **a romák és valamennyi érdekelt fél aktív részvétele** valamennyi szakaszban (tervezés, végrehajtás, nyomon követés, értékelés és a szakpolitika felülvizsgálata)
- **interszekcionális, ágazatokat átfogó, integrált** megközelítések a halmozott megkülönböztetés és a többdimenziós kirekesztés leküzdésére
- **a nemek közötti egyenlőséget és gyermeket figyelembe vevő** megközelítés: a roma nők és gyermekek igényeinek elemzésén alapuló tervezés; átfogó megközelítés; és folyamatos támogatás, különösen a kritikus átmenetekben
- a romák közötti **sokféleség** figyelembevétele: a valós igények tükrözése; a helyi körülmények figyelembevétele; és a konkrét roma közösségekkel szemben megnyilvánuló kirekesztő és megkülönböztető minták kezelése
- **a mélyszegénység leküzdése** átfogó intézkedések keretében a területi és csoportcélzottság kombinálásával, a hosszú távú változások elősegítése érdekében
- **kifejezett, de nem kizárólagos** célzottság a tágabb kontextus figyelembevételének biztosítása, valamint más hátrányos helyzetben lévő csoportok neheztelésének megelőzése érdekében
- a **megelőzés és korai beavatkozás** előnyben részesítése a költséghatékonyság biztosítása és a hosszú távú, fenntartható változás előidézése érdekében
- a szegregált viszonyok minőségének javítása helyett hosszú távú prioritásként **a szegregáció megszüntetése** (az oktatás és lakhatás területén)
- **a cigányellenesség elismerése** az erőteljes megkülönböztetésellenes megközelítés ösztönzése érdekében valamennyi romaintegrációs beavatkozási területen⁵⁷
- **szakértelem** a minőségi és megkülönböztetéstől mentes szolgáltatások biztosítása érdekében
- a civil társadalom, a közigazgatás és a romák **kapacitásfejlesztése**
- látható, hosszú távú **politikai és elégséges pénzügyi támogatás** (ideértve a nemzeti költségvetésből érkező forrásokat) az ígéretes gyakorlatok intézményesítésének, valamint a fenntarthatóságnak a biztosítására
- **rugalmasság** annak érdekében, hogy a szakpolitikai ismeretátadás és kiigazítás lehetővé tételével biztosítható legyen a siker
- független minőségi és mennyiségi **nyomon követés és értékelés** az előrehaladás mérésére és a szakpolitika felülvizsgálatának biztosítására

⁵⁶ Ehhez szükséges a romákkal dolgozó, valamint az általános közpolitikákat kidolgozó és végrehajtó érdekelt felek szoros együttműködése, továbbá a helyi köz- és magánszolgáltatók és a roma közösségekkel szorosan együttműködő civil társadalom együttműködése is.

⁵⁷ Ennek ki kell terjednie a következők sajátosságainak elismerésére is: a cigányellenesség, a gyűlölet-bűncselekmények és a romaellenes retorika, valamint az igazságszolgáltatási rendszerhez való fordulás, a védelem és a támogatás tekintetében a roma áldozatok előtt álló kihívások (például többek között a hátrányos megkülönböztetéstől vagy a nyomozó hatóságok megtorlásától való félelem miatti alacsony bejelentési arány, az ismételt áldozattá válás kockázata, a hatóságok saját elfogult hozzáállása a büntetőjogi lépésekhez stb.).